

УДК 159.923.2-053.6

ЩЕРБАН Т. Д., БРЕЦКО І. І., БАБИЧ К.І.,
Мукачівський державний університет

ХАРАКТЕРИСТИКА Я-КОНЦЕПЦІЇ СУЧАСНОГО ПІДЛІТКА

Важливою стороною самосвідомості підлітка виступає потреба у самоствердженні. Самоствердження – це закономірно виникаючий атрибут соціалізації підлітка, що виявляється в спрямованості його особистості на виділення і реалізацію своєї самості в системі соціальних зв'язків. Потреба в самоствердженні настільки сильна, що заради визнання себе однолітками, підліток здатний на будь-які вчинки: він може поступитися своїми поглядами і переконаннями, може здійснити дії всупереч своїм моральним установам [20]. Потребою в самоствердженні можна пояснити і трансформації естетичної сторони образу „Я”. Так, характерним є самоствердження за рахунок зовнішності, одягу, стилю.

На процес самоствердження підлітка дуже сильно впливає його самооцінка [1]. Особливості самооцінки впливають на всі сторони життя підлітка: на емоційне самопочуття і взаємини з оточуючими, на розвиток творчих здібностей та успіхи в навчанні і є показником рівня самоприйняття та самоповаги особистості.

На певному етапі самоствердження підліток починає порівнювати себе з оточуючими людьми: однолітками, батьками, дорослими. Таке порівняння надає підліткові знань про інших людей, особливості їхнього характеру та поведінки. Уявлення про інших людей та самого себе не завжди реалістичні. У багатьох підлітків самооцінювання деяких якостей завищене. На цій основі іноді виникає уявлення про несправедливе ставлення до підлітка дорослого, наприклад батьків чи вчителя. Це може привести до виникнення у підлітка афекту чи комплексу специфічних особливостей; з'являється образливість, підозрлість, недовірливість, іноді агресивність і завжди – надмірно підвищена чутливість до оцінок інших на перші невдачі підліток, як правило, реагує афективно, а хронічні невдачі підвищують невпевненість у собі. У деяких підлітків знижується рівень домагань, а у деяких з'являється бажання обов'язково подолати труднощі, довести можливість цього собі та „усім”.

У процесі пошуків свого „Я” (цінностей, ідеалів, поглядів, набуття ідентичності, самоствердження і саморозвитку у підлітків на рівні самоусвідомлення формується система внутрішньо узгоджених уявлень про себе, образів „Я” - Я – концепція [5].

Я-концепція – це „теорія самого себе”, або „установка відносно власної особистості”. При цьому мова йде про динамічну психологічну величину, що

залежить від змін соціального середовища і суспільних відносин [4].

„Я-концепція” розвивається під впливом первинного досвіду соціалізації в сім’ї. З віком в її становленні набувають значення поза сімейні фактори: школа, однолітки, суспільство. „Я-концепція” - це результат взаємодій біологічних, психологічних і психосоціальних факторів в ході особистісного зростання людини [1]. Перш за все це основа почуття самоцінності особистості підлітка, яке є важливим у формуванні його особистого становища у суспільстві [2].

Розрізняють дві форми Я-концепції – реальну і ідеальну. Перша – це уявлення людини про себе. Поняття „реальна” ще зовсім не означає, що ця концепція реалістична. Вирішальну роль тут відіграє власна точка зору і власна оцінка. Ідеальна Я-концепція (ідеальне „Я”) – це самооцінка особистості у відповідності з бажаннями „яким би я хотів бути”

Реальна і ідеальна Я-концепція можуть в більшій чи меншій мірі відрізнитися. Їх дивергенція може перетворитися у важливе джерело конфліктів, коли високі вимоги стикаються з зовсім далекою від них психологічною ситуацією. Оскільки в період дорослішання Я-концепція проходить важливу фазу розвитку, що протікає не плавно, а із змінною швидкістю, то дисонанс між реальною і ідеальною Я-концепціями часто стає особливо помітним в рамках підліткових криз [3].

Самооцінка підлітків залежно від контексту проявляє як мінливість, так і стійкість. Вона в основному мінлива в аспекті можливостей впливу та влади і стійка і ціннісному аспекті. Сформоване те чи інше відчуття власної цінності людина проносить у відносно незмінному вигляді через різні життєві ситуації. А відчуття людиною своїх можливостей впливу на обставини змінюється в залежності від соціального контексту

Література

1. Заброцький М.М. Основи вікової психології / Заброцький М.М. Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. – 2001. – 112с
2. Моляко Р.В. Ставлення підлітків до власної зовнішності / Р.В. Моляко– Обдарована дитина, 2001. - №2. – С.36-41.
3. Максимова Т.М. Состояние здоров’я и ценностные ориентации современной молодежи / Максимова Т.М. // Здоровоохранение Российской Федерации. – 2002. – №2. – С.40-43
4. Самооцінка учня / С. Максименко та інш. – К. : Главник, 2004 – 112 с.

УДК 159.922.6:177.82

ЩЕРБАН Т. Д., БРЕЦКО І. І., ШНІЦЕР А.В.,
Мукачівський державний університет

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОМЕНУ САМОТНОСТІ

Проблема самотності має специфічні риси в кожному віці. Значення, зміст, вплив на особистість самотності суттєво змінюються впродовж розвитку особистості.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>